

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประกอบอาชีพการเกษตรในประเทศไทย มีการทำกันมาเป็นเวลายาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแต่ในความเป็นจริงนั้นการประกอบอาชีพการเกษตรของไทยยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร เกษตรกรไทยยังเป็นกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่นๆทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จากสาเหตุนี้เองจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาการเกษตรเพื่อพัฒนาและปรับปรุงให้เกษตรกรมีผลผลิตและรายได้ที่สูงขึ้น โดยเปลี่ยนแปลงการเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การผลิตที่ทันสมัย การใช้พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์คุณภาพดีที่ให้ผลผลิตสูงต้านทานโรคและแมลง การใช้ปุ๋ยและสารเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้สารชีวภัณฑ์เพื่อลดต้นทุนการผลิต การตลาด ช่องทางการกระจายสินค้า การแปรรูปสินค้า และอื่นๆ

การที่เกษตรกรจะเข้าถึงแหล่งความรู้และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เหล่านั้นมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการของงานส่งเสริมการเกษตร กระบวนการของการส่งเสริมการเกษตรเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างแหล่งวิชาการ กับกลุ่มเป้าหมายคือเกษตรกร การส่งเสริมการเกษตรจึงเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการพัฒนาการเกษตร การส่งเสริมการเกษตรจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาการเกษตรขณะเดียวกันการส่งเสริมการเกษตรก็เป็นกระบวนการในการรับข้อมูล ปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของเกษตรกร สำหรับนำไปสู่ระบบการค้นคว้าวิจัยเพื่อศึกษาหาแนวทางแก้ไขปรับปรุง การส่งเสริมการเกษตรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ต้องมีระบบการส่งเสริม แนวทางการส่งเสริมและระบบการเกษตรที่เหมาะสมด้วย เพราะแนวทางและระบบการส่งเสริมการเกษตรจะเป็นที่รับข้อมูลหรือสารสนเทศทางวิชาการจากแหล่งความรู้ ไปถ่ายทอดให้เกษตรกรเปิดโอกาสให้เกษตรกร เจ้าหน้าที่ส่งเสริม ตลอดจนนักวิจัย นักวิชาการได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน อีกทั้งยังช่วยพัฒนาด้านการเป็นผู้นำของเกษตรกรและให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ระบบการส่งเสริมและแนวทางการส่งเสริมเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือกลไก หรือวิธีการของกระบวนการส่งเสริม เป็นเหมือนรถบรรทุกองค์ความรู้ด้านต่างๆหรือกิจกรรมต่างๆของระบบการเกษตรไปถ่ายทอดให้กับเกษตรกร ระบบการส่งเสริมและแนวทางการส่งเสริมการเกษตรเป็นเครื่องมือหรือกลไกที่นำความรู้ เทคโนโลยีต่างๆ ตามระบบ

การเกษตรไปส่งเสริมแก่เกษตรกร การส่งเสริมการเกษตรประกอบด้วยระบบการส่งเสริมที่เกษตรกรแสวงหาความรู้เองและระบบการถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกร นอกจากนี้ ยังมีระบบย่อยและแนวทางการส่งเสริมหลายอย่าง ได้แก่ ระบบการส่งเสริมโดยการมีส่วนร่วม แนวทางการส่งเสริมการเกษตรเฉพาะอย่าง แนวทางการส่งเสริมการเกษตรแบบโครงการ การส่งเสริมการเกษตรโดยการพัฒนาระบบการทำฟาร์ม การส่งเสริมการเกษตรโดยสถาบันการศึกษาและการส่งเสริมการเกษตรโดยผ่านองค์กรเกษตรกร

เนื่องจากสถานการณ์การทำงานส่งเสริมการเกษตรเปลี่ยนไปจากเดิม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร และการที่มีหลายหน่วยงาน หลายองค์กร เข้ามาเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร ดังนั้น กรมส่งเสริมการเกษตรจึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนระบบการส่งเสริมการเกษตรจากระบบ T&V system เป็น MRCSF system (Mapping , Remote Sensing , Community Participation , Specific Field Service) หรือ เรียกอีกชื่อว่า ระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ เพื่อที่จะสร้างสัมพันธ์กับเกษตรกรและหน่วยงานภาคีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการให้บริการแก่เกษตรกร โดยเริ่มการใช้ระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบ MRCSF ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงการทำงาน ใน 3 เรื่อง ได้แก่ 1) การบริหารจัดการงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ โดยยึดพื้นที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนา มองภาพของพื้นที่ เกษตรกร และสินค้าเกษตรให้เป็นเรื่องเดียวกัน เน้นเป้าหมายที่ตัวเกษตรกร กลุ่ม/องค์กร วิชากิจชุมชน บูรณาการการทำงานในพื้นที่โดยยึดหลักการได้ประโยชน์ร่วมกัน ใช้ความสามารถในการประสานงบประมาณจากหน่วยงานภาคีเข้ามาทำประโยชน์ให้กับเกษตรกร มุ่งเน้นให้เกษตรกรเป็น Smart Farmer 2) การบริหารจัดการข้อมูล ต้องทำงานบนพื้นฐานของข้อมูล ต้องจัดทำบริหารจัดการข้อมูลให้เกษตรกรเข้าถึงข้อมูลได้สะดวก นำข้อมูลแผนที่มาใช้ในการทำงาน 3) การบริหารจัดการองค์กร ด้านโครงสร้างองค์กร ด้านบุคลากร และด้านวิธีการทำงาน

ในปัจจุบันการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ (MRCSF) ได้ดำเนินการมาระยะหนึ่งแล้ว และได้ผลสัมฤทธิ์ในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังประสบปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมการเกษตรระบบ MRCSF อย่างแท้จริง การทำงานตามระบบยังไม่เต็มศักยภาพเท่าที่ควร นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรส่วนหนึ่งยังมีความคิดเห็นความเข้าใจในระบบ MRCSF ที่ไม่ตรงกัน และไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การที่ไม่สามารถปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ได้ พื้นที่ที่นักวิชาการรับผิดชอบไม่เหมาะสมต่อการใช้ระบบ MRCSF การขาดเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์สื่อสารในการดำเนินงาน นักวิชาการบางส่วนที่มีอายุใกล้เกษียณไม่สามารถใช้อุปกรณ์ไอทีในการดำเนินงานได้ ดังนั้นจากประเด็นปัญหาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการศึกษา การดำเนินงานตามระบบ

ส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเขตที่ 6 เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินงานตามระบบการส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ให้ประสบผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเขตที่ 6 โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคลด้านเศรษฐกิจ สังคมของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

2.2 เพื่อศึกษาแหล่งความรู้ ความเข้าใจ ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรต่อการดำเนินงานตามระบบ MRCF

2.3 เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

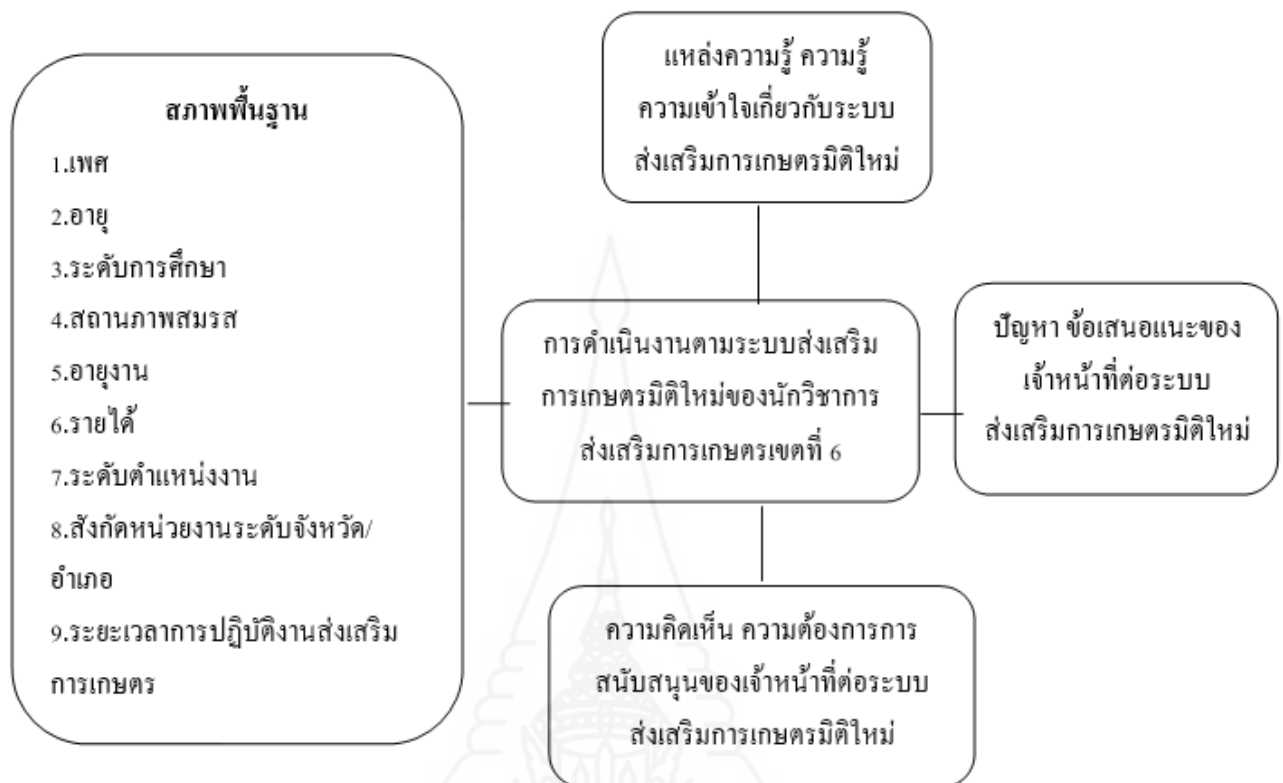
2.4 เพื่อศึกษาความคิดเห็น ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรต่อการดำเนินงานตามระบบ MRCF

2.5 เพื่อศึกษาความต้องการ การสนับสนุน เพื่อปฏิบัติตามระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

2.6 เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะ ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้มีกรอบแนวคิดการวิจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเขตที่ 6 ดังแสดงในภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษารอบคลุม 8 จังหวัดภาคเหนือ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน น่าน แพร่ พะเยา มีนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรทั้งหมด 659 คน

4.2 ขอบเขตเชิงเนื้อหา

เป็นการศึกษาการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเขตที่ 6 ในประเด็นเกี่ยวกับ สภาพพื้นฐาน แหล่งความรู้ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น ความต้องการ การสนับสนุน ปัญหา ข้อเสนอแนะและการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF

4.3 ขอบเขตเชิงเวลา

การวิจัยครั้งนี้ทำการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามในระหว่างเดือนธันวาคม 2557 ถึงเดือนมกราคม 2558

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 การดำเนินงาน หมายถึง การดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ (MRCF) ของกรมส่งเสริมการเกษตร

5.2 ระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ หมายถึง ระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF system

5.2.1 *Mapping* คือ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเตรียมเข้าทำงานในพื้นที่โดยเน้นการใช้ข้อมูลแผนที่

5.2.2 *Remote Sensing* คือ ประสานและให้บริการเกษตรกรในพื้นที่ด้วยวิธีการติดต่อสื่อสารและเข้าถึงข้อมูลจากทางไกล

5.2.3 *Community Participation* คือ ใช้วิธีการจัดเวทีชุมชนในการทำงานและร่วมดำเนินการกับเกษตรกร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแบบมีส่วนร่วม

5.2.4 *Specific Field Service* คือ เข้าทำงานในพื้นที่แบบเฉพาะเจาะจงโดยมีเป้าหมายและจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน

5.3 นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเขตที่ 6 หมายถึง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ทั้ง 8 จังหวัดภาคเหนือ ซึ่งประกอบด้วย เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน น่าน แพร่ พะเยาที่อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6

5.4 ความรู้ ความเข้าใจ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเขตที่ 6 ต่อระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ (MRCF) ในประเด็นแหล่งความรู้และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย MRCF

5.5 ความคิดเห็น หมายถึง ความคิดเห็นของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเขตที่ 6 ต่อระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ (MRCF) ในประเด็นความเหมาะสมกับพื้นที่ เหมาะสมกับเกษตรกรในพื้นที่ เหมาะสมกับการส่งเสริมการเกษตรในยุคปัจจุบัน

5.6 ความต้องการการสนับสนุน หมายถึง ความต้องการของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเขตที่ 6 ในการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ (MRCF) ในประเด็นแหล่งความรู้ อุปกรณ์และเทคโนโลยีในการติดต่อทางไกลกับเกษตรกร

5.7 ปัญหาและข้อเสนอแนะ หมายถึง ปัญหาและข้อเสนอแนะของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเขตที่ 6 ต่อการปฏิบัติตามระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ (MRCF) ในประเด็นปัญหาของความสำเร็จในการดำเนินงาน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัยครั้งนี้

6.1 กรมส่งเสริมการเกษตรสามารถนำข้อมูลจากการวิจัยไปปรับใช้ วางแผนพัฒนา นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรให้มีความรู้ความ เข้าใจระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่มากขึ้น เพื่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

6.2 เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ต่อไป